

Проблеми оцінки ефективності держав і діалектичні шляхи їх розв'язання*

(Частина II)

Марина БОЙКОВА,
студентка Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

6

3. Головні критерії оцінки ефективності держав

Виходячи зі встановлених у попередній частині статті природної мети і мотиваційного механізму людини, а також діалектичної методології розв'язання проблем, нескладно визначити головні критерії оцінки ефективності держав:

- 1) рівень економічної спроможності забезпечення належних умов досягнення громадянами їхньої природної мети;
- 2) рівень справжньої демократії;
- 3) рівень спроможності ефективного функціонування всіх гілок влади;
- 4) рівень доступності та якості шкільної, професійно-технічної і вищої освіти;
- 5) рівень соціального захисту громадян, уключаючи охорону здоров'я, пенсійного забезпечення, соціальної підтримки;
- 6) рівень екологічної безпеки.

Сьогодні немає теоретичних і практичних перешкод для об'єктивної оцінки та ранжування держав світу за трьома останніми критеріями. Адже протягом багатьох років спеціальні центри оцінювання та рейтингові агентства регулярно публікують відповідні рейтинги країн, якість котрих, як правило, не заперечується.

Однак наявні серйозні проблеми в оцінюванні економічної спроможності держав, рівня справжньої демократії та ефективного функціонування всіх гілок влади. Їхня суть — у відсутності «еталонних» зразків, за допомогою яких можна легко встановити рівень оцінки держави за вказаними критеріями, котрі, відтак, потребують окремого наукового обґрунтування.

Економічна спроможність забезпечення належних умов досягнення громадянами їхньої природної мети

Наявні наслідки теорії і практики побудови комуністичного суспільства, циклічні фінансово-економічні кризи капіталізму переконливо довели утопічність очікування трансформаційних зрушень без відповідного корегування вказаних соціально-економічних формацій. Насамперед це стосується питань економічної спроможності держави, без якої неможливо забезпечити стабільні умови для досягнення природної мети громадян.

У результаті діалектичного аналізу встановлено, що необхідними умовами економічної спроможності є:

- 1) чесно набута (власним талантом і працею) приватна власність на засоби виробництва;
- 2) відкрита конкурентоспроможна ринкова економіка, інтегрована до світової системи господарства;
- 3) ефективні важелі антикризового регулювання, які гарантовано усувають системні причини фінансово-економічних криз, зокрема:
 - великий розрив у доходах громадян, який гальмує зростання попиту на товари та послуги (що є головною рушійною силою виробництва);
 - існування фінансово-банківської системи, котра, не забезпечуючи зростання суспільно корисних прибутків від виробництва товарів та послуг за Марксовою формулою «Г – Т – Г» (Гроші – Товар – Гроші), працює за скороченою схемою «Г – Г», що неминуче призводить до зростання заборгованості;
 - нестабільність національних та світових фінансових ресурсів, детермінована відсутністю їх гарантованого матеріального забезпечення (ліквідності), що породжує спекулятивні коливання курсів валют, інфляцію, фінансові ризики.

Наприклад, досвід Швеції свідчить, що ефективним регулятором доходів громадян є відповідна бюджетна та податкова політика держави, бо вона позитивно позначається на темпах економічного розвитку й соціально-психологічному кліматі в країні.

Корисною є китайська практика створення потужних державних банків, основним завданням яких є безвідсоткове фінансування державних програм розвитку країни, й передовсім реального сектору економіки.

На таких засадах мають функціонувати й комерційні банки. Так, дореволюційні кооперативні банки в Росії з величезним успіхом продемонстрували свою ефективність навіть під час Першої світової війни, адже фінансували реальний сектор економіки практично безвідсотково.

Досвід Росії та Німеччини зі стабілізації грошових ресурсів у 20-х роках минулого століття переконує в ефективності забезпечення їх реальної вартості матеріальним еквівалентом: у Росії — золотом (обіг золотого червінця), у Німеччині — державною землею й нерухомістю. Відмовившись від «золотого стандарту» світової валюти, ліде-

* Закінчення. Початок у № 4 за 2013 р.

ри держав спричинили безконтрольну емісію «по-рожного», нічим не забезпеченого долара США, що стало однією з головних причин масової інфляції та фінансово-економічних криз. І сьогодні, до речі, це також стосується національних валют.

По суті, найкращим природним еквівалентом під час обміну товарами (торгівлі), світовими й національними грошима може бути енерговалюта (Е). Вміст енергії в одній одиниці такої валюти (1 Е) може бути легко визначено за допомогою дво- чи багатосторонньої міжнародної угоди, підписаної між окремими державами. Адже енергія – універсальна матерія, вироблена під час реалізації теплових, електричних, магнітних, електромагнітних, механічних, гравітаційних чи ядерних процесів. Вона перетворюється з одного виду на інший відповідно до закону збереження енергії, а тому має єдину (спільну) одиницю виміру – джоуль (J). На відміну від золота чи інших металевих еталонів енергія є фактично невичерпною, бо може бути видобута з безлічі природних джерел (вугілля, газу, нафти, урану, сонячного випромінювання, вітру, гідро- та терморесурсів тощо), що мало б забезпечити високу надійність і ліквідність енерговалюти в окремих державах і світі загалом.

Природної органічності, гнучкості, надійності й універсальності (порівняно із золотом) енергогрошам додає й те, що енергія є затратною чи складовою частиною будь-яких товарів і послуг. Водночас енерговалюта, як і золото, відповідає всім вимогам, котрі можуть бути висунуті до грошей як таких: вона є чітким і зрозумілим фізичним еталоном міри зі стабільною питомою вартістю його вмісту.

Хоча зумовлене природою домінування приватних інтересів над суспільними ніколи не дасть змоги можновладцям добровільно, з власної ініціативи скористатися вказаними антикризовими економічними важелями задля досягнення природної мети кожним громадянином. Відповідно подолати циклічні кризи ринкового суспільства та забезпечити економічну спроможність держави, гарантувати громадянам реалізацію їхньої природної мети може лише встановлення демократичного ладу.

Справжня демократія як необхідність. Способи її забезпечення

Діалектична методологія досліджень указує, що розвиток усього сущого в природі відбувається за одним і тим самим сценарієм, детермінованим законами діалектики: нове, зародившись ще за часів свого попередника, поступово заперечує (відкидає, змінює) його існування і, зрештою, приходять на зміну останньому. Але згодом нове втрачає свої якості, перетворюючись на старе, адже заперечується чимось новішим і, таким чином, продовжує цей ланцюжок змін до нескінченності [1, с. 6].

Так, заміна феодального ладу на капіталістичний детермінувалася необхідністю розширення конкурентного товарного виробництва за класичною Марксовою формулою «Гроші – Товар – Гроші» із метою особистого збагачення власника на основі задоволення зростаючих потреб суспільства шляхом безперервного розширення виробництва, підвищення продуктивності та якості праці вільнонайманих працівників.

Оскільки капіталізм об'єктивно був ефективнішим порівняно з феодалізмом, великі землевласники були змушені надати свободу робітникам, що, у свою чергу, неминуче призвело до політичних змін: формального проголошення соціальної справедливості, рівності й демократії та, відповідно, визнання громадянських прав людини, проголошення народу єдиним джерелом влади, закріплення системи виборності органів державного управління.

Демократія, рівність та соціальна справедливість, розвиваючись від формального стану до рівня справжнього народовладдя, були тими важелями впливу, котрі мали надати суспільству нових характеристик. Адже демократія – головна умова й найпотужніша рушійна сила політичного, соціального та економічного становлення і

окремих держав, і людства загалом. Вона забезпечує найкращі умови для розвитку суспільства в повній відповідності із законами діалектики.

По-перше, тільки демократія створює найефективніше конкурентне середовище, яке автоматично добирає найкращих виробників, керівників і фахівців та гарантовано своєчасно проводить їхню ротацию. Тож цілковито реалізується принцип природного добору Дарвіна, котрий забезпечує безперервний еволюційний прогрес суспільства і, відповідно, підвищення ефективності праці.

По-друге, демократія найкраще сприяє реалізації діалектичного процесу напруження і втілення якісних, усебічно обґрунтованих, компромісно-зважених, незаангажованих, некорумпованих політичних, економічних, технічних та інших рішень, які народжуються лише в чесній і вільній боротьбі різних поглядів, зокрема й протилежних чи жорстко опозиційних.

По-третє, демократія, як влада більшості, забезпечує найвищий рівень узгодженості особистих та суспільних інтересів, що сприяє розв'язанню основних суперечностей капіталізму, ліквідації системних причин його криз, успішному розвитку держави, прогресу людства загалом, справедливому розподілу матеріальних благ, досягненню кожним громадянином його природної мети, бережливому використанню природних ресурсів і збереженню довкілля. Бо вона є природним, а отже, найефективнішим механізмом постійної чіткої координації дій кожної людини та окремих суспільних груп, підприємств, установ, партій і відомств, а також погодження їхніх інтересів з інтересами суспільства загалом задля створення найкращих умов життя й забезпечення прогресу.

По-четверте, як свідчить світовий досвід, найкраще розвинені владні механізми, котрі працюють на суспільство й державу на транспарентній, некорумпованій основі, діють саме в розвинених демократичних країнах. Автоматично потрапляючи під вплив системи реального народовладдя, конкуренції та взаємного контролю, державні чиновники напряду залежать від результативності своєї діяльності, що, відтак, є певним стимулом і для прийняття справедливих державних рішень.

По-п'яте, тільки демократія забезпечує стабільний зворотний зв'язок між народом і владою (об'єктом і суб'єктом управління), котрий є першоосновою розвитку держави, бо забезпечує можливість миттєво реагувати на зміни й адаптуватися до них. До того ж, згідно з положеннями сучасної теорії управління системами, тільки такий зворотний зв'язок гарантує ефективність управління останніми.

Отже, демократія – не просто різновид державного режиму, а вкрай необхідна умова успішного виживання, розвитку, економічної ефективності й конкурентоспроможності держави. Вона є не тільки політичним, а й економічним феноменом, котрий допомагає еволюційним шляхом, без будь-яких революцій та потрясінь щонайкраще розв'язати такі нагальні проблеми, як забезпечення ефективного державотворення чи подолання циклічних фінансово-економічних криз капіталізму. Адже наявність останніх – неспростовний доказ відсутності реальної (повної, справжньої) демократії навіть у тих країнах, котрі досягли найбільшого прогресу в процесі її встановлення.

Згідно з постулатами діалектичної методології справжню демократію в державі можуть гарантувати:

- 1) багатопартійність;
- 2) функціонування партій на ідеологічній та демократичній основі;
- 3) фінансування діяльності парламентських партій з державного бюджету;
- 4) наявність реального механізму дострокового усунення політиків з їхніх посад;
- 5) наявність реального механізму впливу народу на процес формування передвиборних програм політичних кандидатів і здійснення жорсткого контролю за їх виконанням останніми відповідно до державного законодавства;

б) ефективні система та процедура проведення виборів;

7) демократична технологія розробки та прийняття Конституції і законів держави;

8) демократичні процедури формування незалежних гілок влади.

У процесі становлення справжньої демократії багатопартійність детермінує єдність і безкінечну боротьбу, взаємний контроль різних структур суспільства, гарантує альтернативність та компромісність ідей, мислення і дій у розв'язанні будь-яких проблем, що, згідно з першим законом діалектики, є невичерпним джерелом розвитку країни та основою досягнення вагомих результатів управління.

Закономірно, що суспільна еволюція сприяла виникненню ідеологічних партій, стрижнем яких є політична ідеологія (доктрина), що ґрунтується на загальнолюдських ідеалах та цінностях, суспільних потребах, цілях, моралі, орієнтації тощо. Чим зрозумілішою, привабливішою, актуальнішою й реальнішою для виконання, за оцінкою пересічних громадян, є ідеологія партії, тим ширшим буде коло її прихильників, що, у свою чергу, необхідно для завоювання та тривалого утримання «владного олімпу» під час конкурентної боротьби з іншими ідеологічними партіями. Цей процес потребує не лише підтримки їхнього існування, а й забезпечення ефективності функціонування механізму автоматичного узгодження інтересів партій та суспільства.

У межах пострадянського простору найвідомішими є комуністична, західна й національно-патріотична ідеологічні системи цінностей. Однак, як свідчать теорія і досвід успішних країн світу, найбільше законам діалектики відповідає саме західна система цінностей, бо передбачає наявність розвиненого громадянського суспільства, розбудову правової соціально орієнтованої держави, в основі якої – приватна власність, справжня (конкурентна) демократія (у т. ч. серед партій), незалежне функціонування гілок влади (включно з додатковою четвертою гілкою – ЗМІ). Західна модель держави враховує мотиваційний механізм індивідів, дає можливість кожному громадянину захистити свої права, реалізувати потенціал і досягти визначеної природної мети. Саме на цих принципах повинна ґрунтуватися й ідеологія ефективної політичної партії.

Державне фінансування партій має логічну правову основу, адже вони реалізують окремі функції державного управління й суспільного розвитку, тож їхня діяльність повинна оплачуватися державою (як, наприклад, у Німеччині). У кінцевому підсумку це не обтяжуватиме державний бюджет і, до того ж, дасть змогу перемогти корупцію, демократизувавши як самі партії, так і суспільство загалом.

Оскільки на основі теорії та світової практики доведено, що вибори й формування владних структур мають відбуватися на партійній основі, лише за умови демократизації самих партій можна забезпечити конституційне право кожного громадянина бути обраним і, відповідно, якісний склад державних інститутів. Згідно зі статутом партії кожен партієць повинен мати гарантоване право на самовисування й чесну конкурентну боротьбу за входження до керівних партійних органів, за будь-яку партійну посаду (зокрема, й крісло керівника партії) чи місце у виборчих списках від цієї партії. Це дасть змогу створити конкурентне, справедливе та ефективне середовище для розкриття потенціалу кожної особи, досягнення нею її природної мети і, зрештою, швидкого розвитку громадянського суспільства й держави.

Тож Міністерство юстиції України не повинно реєструвати партії, статuti яких не містять згаданих демократичних принципів. Більше того, потрібно переглянути статuti всіх діючих партій (насамперед парламентських), адже вони претендують на управління державою, котра прагне до встановлення справжньої демократії, яка, у свою чергу, не може існувати без демократії партійної.

Величезне значення для розбудови демократичного ладу в державі має наявність реального механізму до-

строкового відкликання народних обранців як дієвого важеля підвищення їхньої відповідальності перед громадянами, унеможливлення викривлення волі електорату чи завдання економічних збитків.

Кардинально ситуацію може змінити лише заміна на явній концепції влади на механізм обрання останньої народом задля виконання необхідної йому програми. Суть цього кроку дуже проста, але гарантовано ефективна. На тендерній основі за державний кошт потрібно наймати кілька конкуруючих груп фахівців (у т. ч. обов'язково від влади й опозиції), котрі мали б розробляти альтернативні варіанти необхідної для територіальної громади чи держави програми дій влади, яка повинна поетапно реалізовуватися під час її чергової каденції протягом визначених періодів часу (щорічно, щоквартально тощо), на кшталт соціалістичних «п'ятирічок». Така програма має бути спрямована на розв'язання нагальних проблем суспільства й досягнення природної мети кожним громадянином, територіальною громадою та народом загалом.

Забезпечення ефективного функціонування всіх гілок влади

Очевидно, що найефективнішою, діалектично виваженою, насправді демократичною є парламентська форма правління. На відміну від президентської вона не може набути авторитарних рис, бо дає змогу максимально демократичним способом працювати, приймати і реалізовувати владні рішення, що, у свою чергу, гарантує їхню високу якість. Держава убезпечується від можливості одноосібного управління всіма сферами життєдіяльності суспільства, тиску на лідера з боку виконавчої влади, окремих груп впливу чи третіх держав. Таким чином гарантується відсутність двох центрів прийняття виконавчих рішень (на рівні президента і прем'єр-міністра), а також установа балансу прав і відповідальності виконавчої влади. Відтак, у державі не може виникнути типова для президентської форми правління ситуація прийняття президентом рішень, відповідальність за виконання яких покладається на уряд.

У демократичних країнах застосовуються чотири виборчі системи: дві основні – мажоритарна й пропорційна та дві похідні від них – змішана й мажоритарна з партійним «фільтром» (мажоритарно-партійна).

Діалектичний хід еволюційного розвитку демократичного суспільства детермінував мажоритарно-партійну систему виборів як найефективнішу, адже вона передбачає двоїтий механізм відбору кандидатів на посади до органів влади – з партійною та електоральною складовими. У разі застосування такої системи виборів у кожному мажоритарному окрузі партії висувають і надалі підтримують власними ресурсами (інформаційними, матеріальними тощо) кандидата, якого пропонують територіальні партійні осередки після проведення конкурсного відбору партійців. Виборці, у свою чергу, оцінюють конкуруючі між собою передвиборні програми, обіцянки, авторитет, професійність, заслуги й результати попередньої діяльності партій та їхніх кандидатів, віддаючи голоси за найперспективніших.

Логічно, що обраний за такою системою депутат, перебуваючи під загрозою автоматичного позбавлення мандата, не має права протягом усієї каденції виходити зі складу своєї партії та її фракції в парламенті, забезпечуючи тим самими пріоритет виконання волі виборця, ефективну й стабільну командну роботу членів партії та недопущення політичної корупції.

Відповідно, відбувається й автоматичне структурування нового парламенту: створюються опозиція меншості та коаліція більшості, яка, у свою чергу, формує виконавчу гілку влади на чолі з лідером найчисленнішої партії. Це гарантує відповідальну, злагоджену, ефективну командну роботу обох гілок влади, даючи можливість уряду та партіям, що його сформували, реалізовувати свої передвиборні програми шляхом прийняття необхідних законів, владних рішень тощо.

Оскільки в демократичному суспільстві єдиним джерелом і носієм влади є народ, а судова гілка влади має бути незалежною від інших, теоретично правильним розв'язанням проблеми її легітимності є лише вибори суддів усіх рівнів судової системи громадянами підвідомчих їм територій.

Делегування повноважень представникам судової гілки влади через призначення суддів парламентом або Президентом (котрі належать до окремих, незалежних гілок влади) є несумісним із принципом розподілу влади в державі. Це неминуче призводить до ослаблення влади народу, відсутності його впливу на суди і, як наслідок, до зниження рівня законності та демократії в державі, тобто до втрати нею ефективності.

4. Методика встановлення інтегральної оцінки ефективності держав

Під час розгляду критеріїв оцінки (перелічених у розділі 3 цієї статті) ефективності держав, спрямованої на забезпечення належних умов для досягнення громадянами їхньої природної мети, очевидною видається доцільність визнання рівної важливості (вагомості) всіх названих критеріїв, за винятком економічної спроможності й справжньої демократії, без яких інші чинники не можуть сприяти ефективному розвитку держави, суспільства й громадян (що переконливо демонструє Північна Корея). Вагомість справжньої демократії, по суті, має п'ятикратне значення, бо визначально впливає на інші п'ять критеріїв оцінки, вагомість економічної спроможності — трикратне, адже має вплив на три чинники — рівень життя, освіти й соціального захисту громадян.

Отже, сумарна оцінка ефективності держави (Σ Од) з позиції забезпечення належних умов для досягнення громадянами їхньої природної мети визначатиметься за формулою:

$$\Sigma \text{ Од} = 5\text{Ок}1 + 3\text{Ок}2 + \text{Ок}3 + \text{Ок}4 + \text{Ок}5 + \text{Ок}6,$$

де: Ок1 — Ок6 — оцінки держави за вказаними критеріями k1 — k6;
5, 3 — коефіцієнти вагомості критеріїв оцінки k1 і k2.

Для збереження вагомості критеріїв їхні експертні оцінки зручно встановлювати за однаковою для всіх чинників стобальною чи іншою шкалою. Оцінюючи будь-який критерій, експерти повинні користуватися загальноновизнаними методиками й орієнтуватися на обґрунтовані вище еталони, з якими, по суті, має порівнюватися фактична оцінка держави.

Концептуально нові методологія й методика оцінки ефективності держав (із позиції забезпечення належних умов для досягнення громадянами їхньої природної мети) вже нині дають можливість формувати рейтинги країн світу, що ґрунтуються на оновлених результатах. До того ж навіть із використанням оцінок різних рейтингових організацій за кожним із шести критеріїв, котрі можуть бути отримані за різними шкалами.

У такому разі рівень оцінок за шістьма критеріями має бути зведений до єдиної стобальної шкали за формулою:

$$\text{Ок}1 = (100 \times \text{Ок}1_{\text{факт}}) / \text{Ок}1_{\text{мах}},$$

де: Ок1факт — фактичний рівень оцінки конкретної держави за даним критерієм;
Ок1мах — максимально можливий рівень оцінки за даним критерієм згідно з існуючою шкалою за методологією та методикою, котрі використовує певна оціночно-рейтингова організація.

Якщо за кожним критерієм (Ок1 — Ок6) максимальний рівень оцінки держави за визначеною шкалою може становити 100 балів, урахувавши коефіцієнти вагомості першого й другого критеріїв на рівні 5 і 3 відповідно, можна встановити, що найвища оцінка держави сягатиме 1200 балів.

Отже, теоретично можливе ранжування держав здійснюватиметься в межах від 0 до 1200 балів, що цілком

реально забезпечить «індивідуальне» місце в рейтингу для всіх країн—членів ООН (котрих нині налічується 193).

Проведений науковий аналіз переконали в недосконалості наявних вартісних критеріїв оцінки ефективності держав, ІРЛП і ВНЩ та, відповідно, необхідності їх заміни на запропоновані природну концепцію та алгоритм такої оцінки.

Діалектична методологія дала змогу віднайти й рекомендувати для практичного втілення конкретні рішення, спрямовані на відхід від ідеології надмірного споживання та створення державою найкращих конкурентних умов для досягнення кожним громадянином його природної мети — всебічного розвитку й реалізації генетичного потенціалу, народження, гідного виховання та навчання дітей. Саме за рівнем таких умов має оцінюватися держава.

Слід підкреслити: справжня демократія є не просто середовищем, у якому народжуються будь-які необхідні для суспільства рішення й новації (зокрема, у сфері оцінювання ефективності держави), а *de facto* виступає «ключем» для розв'язання основної суперечності капіталізму — усунення дисбалансу між суспільним характером виробництва та приватною формою розподілу продуктів колективної праці, що шкодить особистим і суспільним інтересам, детермінуючи циклічні фінансово-економічні кризи і, зрештою, гальмуючи розвиток країн та світової спільноти загалом. Адже знищення приватної власності автоматично ліквідує необхідні для прогресу суспільства конкурентне середовище та найпотужнішу мотивацію до забезпечення якості й продуктивності праці, без яких будь-яка політико-економічна система неминуче зазнає краху (що переконливо підтверджено досвідом СРСР і країн колишнього соціалістичного табору).

Згідно із законами діалектики саме розвинена демократія може забезпечити найшвидший м'який еволюційний перехід капіталізму до нової, вищої форми суспільно-економічного ладу. Вже сьогодні людство переживає зміну епох і ціннісних орієнтирів, за якої відбувається конвергенція принципів соціалізму і капіталізму, а відтак недемократичність та соціальна несправедливість останнього, підтверджена постійним веденням воєн, нічим не обмеженим споживанням, хижацьким ставленням до людини, живої природи, ресурсів Землі, має залишитись у минулому.

У процесі такої конвергенції нагальними є не лише встановлення справжньої демократії, державне регулювання доходів громадян і фінансово-банківської системи, а й упровадження практики конкурсної розробки довгострокових (стратегічних) і короткострокових (тактичних) планів розвитку країни, її регіонів і територіальних громад. Реалізація найкращих варіантів таких планів, обраних народом шляхом референдуму, має забезпечуватись представниками державної влади, котрі мають потрібну для людей передвиборну програму й, отже, здатні гарантувати виконання поставлених завдань у встановлені терміни, бо завжди можуть бути достроково відкликані й замінені іншими народними обранцями.

У процесі розвитку всі держави й народи світу мають послуговуватись визначеними стандартами гуманізму, демократії та справедливості. Відповідно, дотримання принципу невтручання має стосуватись лише демократичних суверенних країн, влада в яких обирається на основі загальноновизнаних демократичних процедур. Алгоритм останніх має бути затверджено рішенням Генеральної Асамблеї ООН, що, у свою чергу, стане законною підставою для втручання світової спільноти у внутрішні справи окремої держави в разі порушення цих стандартів і процедур із метою повторного проведення виборів та відновлення демократії як головного рушія прогресу.

Інформаційна епоха, початок якої поклали комп'ютеризація та «інтернетизація» світу, сприяє збільшенню революційних наукових відкриттів, що дають людській спільноті змогу розвиватись в цілковитій гармонії з навколишнім середовищем і законами природи та досягати своєї природної мети.

Тож сьогодні недопустимим анахронізмом є оцінка ефективності держав за рівнем їхнього ВВП, а громадян – за наявністю капіталу та рівнем обійманої посади, бо це часто призводить до виродження еліти та до суспільно-економічних криз. У цьому сенсі слушними є слова англійського історика, публіциста й політичного діяча Томаса Маколей (1800–1859): «У будь-яку епоху найбільших негідників потрібно шукати серед вождів народу... Колесо історії крутять дурні й шахраї ..., котрі правлять світом» [2].

Тому лише встановлення справжньої демократії, запровадження нових принципів державотворення та оцінки держав зможуть забезпечити погодження приватних та суспільних інтересів, надавши кожному громадянину можливість цілковитої самореалізації й досягнення природної мети, а також забезпечивши постійний і максимальний прогрес суспільства загалом.

Адже спустошливі революції відбуваються тоді, коли накопичені суспільні суперечності не можуть бути розв'язані ефективнішими, еволюційними, шляхами, забезпеченими чинною в країні владою. Тому, на думку Томаса Маколей, «хороший уряд – не той, котрий хоче зробити людей щасливими, а той, який знає, як це зробити» [2].

Джерела

1. *Бойкова М.* Діалектична основа методології ефективного правового державотворення, господарювання і прогнозування розвитку країни // Віче. – 2011. – № 6. – С. 5–7.

2. *Маколей Т.* Цитати [Електронний ресурс]. – http://ru.wikiquote.org/wiki/Томас_Бабингтон_Маколей

10

Відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони праці

Сергій ВЕЧУРКО,
докторант спільної докторантури
Міжнародної кадрової академії,
Міжрегіональної академії управління персоналом
та Міжнародного відкритого університету,
юрист ЮФ «Джерело»

Ще за 1000 років до Різдва Христового відомий своєю мудрістю цар Соломон писав: «Повні труду всі речі...» (Еклезіяст 1:8). На праці, на ставленні до неї замикаються так чи інакше всі суспільні відносини [1]. Право людини й громадянина на належні безпечні та здорові умови праці закріплене в ст. 43 Конституції України.

Сьогодні проблема відповідальності є ключовою в системі охорони праці.

Щороку в світі внаслідок нещасних випадків на виробництві та від професійних захворювань помирають два мільйони жінок і чоловіків, реєструють близько 270 мільйонів нещасних випадків і 160 мільйонів випадків професійних захворювань. З цієї причини втрачаються чотири відсотки валового внутрішнього продукту світової економіки. Як домогтися того, щоб більше людей могли працювати в умовах безпеки, у здоровому виробничому навколишньому середовищі? Однією з відповідей на це запитання є обов'язкова відповідальність самого роботодавця за забезпечення й гарантування безпеки праці.

У країнах, що розвиваються, більшість нещасних випадків і захворювань виробничого характеру трапляються в первинному секторі економіки: у сільському господарстві, рибальстві, на будівництві, в лісовій і гір-

ничодобувній галузях [2, с. 9]. Однак це тільки статистика. Насправді нещасні випадки можуть трапитися в будь-якій галузі економіки і на будь-якому підприємстві, якщо не дотримуватися норм з охорони праці.

Питання щодо реалізації права на працю, забезпечення належних умов праці регулюються великою кількістю міжнародних та національних правових актів. Право на працю є одним із найважливіших фундаментальних прав у системі прав і свобод людини та громадянина, адже завдяки йому особа може створити необхідні умови проживання й матеріально забезпечити себе та свою сім'ю [10, с. 22]. 177 конвенцій та 184 рекомендації Міжнародної організації праці щодо безпеки та гігієни праці порушують питання, безпосередньо пов'язані з цією тематикою, наприклад, про інспекцію праці, свободу об'єднання, колективні переговори, рівність жінок, дитячу працю тощо [2, с. 11]. Сьогодні в нашій державі основним нормативним актом, що містить норми про охорону праці, є